

ΕΣΤΙΑ

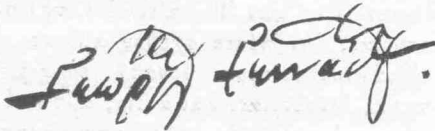
ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος "Εκτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους, καὶ εἶναι ἑτήσια.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

5 Νοεμβρίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΚΥΠΡΟΥ

Τῇ 10 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου ὁ σὴρ Γάρνερ Οὐόλσλεϋ ἀπεβιβάσθη εἰς Λευκωσίαν μετὰ στρατιᾶς ἀγγλικῆς καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον Κύπρον. Κατέσχε δὲ ἡ Ἀγγλία κατὰ τὰ φαινόμενα τὴν νῆσον ὑπὸ ὄρους τινὰς ἀναγραφέντας ἐν τῇ μετὰ τῆς Τουρκίας ἰδιαιτέρᾳ συνθήκῃ ἄλλ' οἷοις δὴ ποτε καὶ ἂν εἶνε ὁ ἐξωτερικὸς τύπος τῆς κατοχῆς, ἡ Κύπρος εἶνε ἤδη κτῆσις ἀγγλική, οἱ δὲ Κύπριοι ὑπήκοοι τῆς Βικτωρίας, τῆς ἀνάσσης τῆς Ἀγγλίας καὶ αὐτοκρατείας τῶν Ἰνδιῶν. Μετὰ τριακοσίων δ' ἔτων ἀσιατικὴν καταδυναστείαν ἐρχεται πάλιν λαὸς εὐρωπαϊκὸς νὰ συνεχίσῃ τὴν ποικίλην καὶ πολὺπλοκὸν ἱστορίαν τῆς νήσου. Περίεργον δὲ εἶνε ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς αἰφνιδίας καταλήψεως τῆς Κύπρου ὑπὸ Ἀγγλων παρουσιάζεται τὸ δεύτερον ἤδη ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διότι, ὡς θὰ ἴδωμεν προχωροῦντος τοῦ λόγου, ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ IB' αἰῶνος κατελήφθη ἡ Κύπρος ἐξαίφνης ἐπὶ βραχὺν χρόνον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ῥιχάρδου. Ἄλλ' ὅπως ποικίλας μορφὰς καὶ περιέργους ἐσθῆτας κτητόρων εἶδεν ἡ γῆ τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐμφανίσεως δύναται νὰ μάθῃ ὁ ἀναγνώστης ἀναγινώσκων τὴν βραχεῖαν ταύτην σημειώσιν.

Τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς ἱστορίας τῆς νήσου καλύπτει, ὡς πάντοτε σχεδὸν συμβαίνει ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὁ μῦθος καὶ αἱ ἀσαφεῖς διηγήσεις· ἐκ δὲ τῆς Γραφῆς μανθάνομεν ὅτι κατεῖχον αὐτὴν οἱ ἔγγονοι τοῦ Κιττίμ. Πρῶτοι δὲ βέβαιοι κάτοικοι τῆς Κύπρου ὑπῆρξαν οἱ Φοίνικες, λαὸς ἐμπορικὸς καὶ βιομηχανικὸς, οἵτινες ἐνωρὶς κατέλαβον τὴν νῆσον ταύτην, ἧς εἴλκυεν αὐτοὺς ὁ πολὺς πλοῦτος, δι' ὃν ἤδη πρότερον ἐγνωρίζετο. Οἱ δὲ Φοίνικες ἀνέπτυσαν τὰς δυνάμεις τῆς γῆς· καὶ τὰ μὲν ὕλομανοῦντα δάση παρέσχον ἀξιολογωτάτην ξυλικὴν, τὰ δὲ μέταλλα πλοῦτον πολὺν. Ἰδίως δ' ὁ χαλκὸς τῆς Κύπρου ὑπῆρξε

καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα γνωστὸς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ὀνομασθῇ ἀπὸ ταύτης τῆς νήσου τὸ μέταλλον ἐν πολλαῖς τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, διότι καὶ τὸ cuivre τῶν Γάλλων καὶ τὸ copper τῶν Ἀγγλων καὶ τὸ Kupfer τῶν Γερμανῶν εἶνε παραφθορὰ τῆς λέξεως [aes]cyprium· ἀλλὰ καὶ ἐν Ἡπειρῷ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καλεῖται ἔτι καὶ σήμερον κυπρί τὸ χαλκοῦν κωδώνιον ὅπερ οἱ ποιμένες ἐξαρτῶσιν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ τῶν προβάτων. Οὐδὲ ἦσαν τὰ ξύλα καὶ ὁ χαλκὸς ὁ μόνος πλοῦτος τῆς νήσου, ἀλλ' ἐξήγον αὐτόθεν οἱ Φοίνικες καὶ ἄλλα πολλὰ τοσαύτην δ' ἀφθονίαν προϊόντων εἶχεν ἡ νῆσος, ὥστε δὲν φαίνεται ὑπερβολικὸν τὸ λόγιον ἀρχαίου τινὸς Ῥωμαίου, ὅστις εἶπεν ὅτι ἡ Κύπρος δύναται νὰ κατασκευάσῃ, νὰ ὀπλίσῃ καὶ νὰ φορτώσῃ τελέως πλοῖον χωρὶς μηδὲν νὰ ζητήσῃ παρ' ἄλλου τόπου. Οὕτως οἱ Φοίνικες πλουτοῦντες αὐτοὶ ἀνέπτυσσον καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ τόπου, οἱ δὲ πρῶτοι αὐτῶν σταθμοὶ, ἔνθα βραχὺν χρόνον μένοντες ἀπετέλουν τὰς ἐμπορικὰς αὐτῶν συναλλαγὰς, ἐγένιναν κατ' ὀλίγον ἐμπορεῖα πολύκοσμα, ἀκμάζουσαι πόλεις· τὸ Κίτιον ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς νήσου ἠϋξήθη δι' αὐτῶν καὶ φοινικικαὶ πόλεις ἰδρῦθησαν νέαι, ἡ Πάφος, ἡ Ἀμαθοῦς, τὸ Ἰδάλιον. Ἄλλ' οἱ Φοίνικες δὲν ἦσαν μόνον λαὸς φιλεργὸς καὶ φιλοκερδῆς· ὡς οἱ Ἑβραῖοι, μεθ' ὧν ἔχουσι κοινὸν τὸ γένος καὶ παρεμφερεῖ τὴν γλῶσσαν, εἶχον μεγίστην ἐπιμονὴν εἰς τὴν φυλετικὴν διαφορὰν καὶ εἰς τὰ ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων. Ὁ Φοίνιξ δὲν προσελάμβανεν εὐχερῶς τὰ ἦθη τῶν τόπων ὅπου ἐγκαθιδρύετο, πολὺ δὲ μάλλον αὐτὸς εἰσῆγεν εἰς τοὺς περιοίκους τὰς ἐφευρέσεις τῆς παλαιᾶς Ἀσίας, τὰς τέχνας καὶ τοὺς θεοὺς του. Μετὰ μὲν τῶν πλουσίων ὑφασμάτων εἰσῆγε τὰ σταθμά του, μετὰ δὲ τῶν μικροτεχνημάτων τῆς Συρίας τέχνης τὴν θεὰν Ἀστάρτην, μετὰ δὲ τῆς Ἀστάρτης τὰ ἀγάλματα αὐτῆς καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τῆς φοινικικῆς γλυπτικῆς.

Ἄλλ' οἱ Φοίνικες ὑπῆρξαν κατὰ τὴν μεσόγειον οἱ διδάσκαλοι καὶ συμπλωτῆρες, ἔπειτα δὲ οἱ συναγωνισταὶ καὶ ἀντίπαλοι λαοῦ εὐγενοῦς καὶ μεγάλου, ὅστις πολλὰ παραλαβὼν παρ' ἄλλων διεμόρφωσεν ἰδιορρυθμῶς, ἀναπτύξας καὶ καλλύνας τὰ δανεισθέντα. Ὁ λαὸς δὲ οὗτος ἦσαν οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ αὐ-

τῶν ἱστορίᾳ πολλαχῶς εὐρίσκονται ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Φοινίκας. Οἱ Ἕλληνες παραλαμβάνουσι παρὰ τῶν Φοινίκων τὴν νομισματικὴν μονάδα τῶν Βαβυλωνίων, ἀλλ' αὐτοὶ πρῶτοι χαράσσοις νόμισμα, παραλαμβάνουσι τὴν γραφὴν καὶ τὰ γράμματα, ἀλλὰ ταῦτα μὲν καλλύνουσι, εἰς δὲ τὴν γραφὴν εἰσάγουσι πρῶτοι τὴν ἀληθῆ ζῶην, προστιθέντες τῇ πνεύν, τὰ φωνήεντα· παραλαμβάνουσι τὴν συρίαν Ἀσάρτην, ἀλλ' αὐτοὶ διαμορφοῦσιν αὐτὴν εἰς Ἀφροδίτην. Οἱ Φοίνικες ἀπῆντησαν ταχέως, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, οὕτω καὶ ἐν Κύπρῳ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν Ἑλλήνων, μετὰ δὲ τὰ Τρωϊκὰ μάλιστα ἀνεπτύχθησαν παρὰ τὸ Κίτιον, τὴν Πάφον, τὴν Ἀμαθοῦντα καὶ τὸ Ἰδάλιον πόλεις ἑλληνικαὶ ἄξιοι λόγου. Ὁ μὲν Τεῦκρος ἐκδιωχθεὶς ἐκ Σαλαμίνοσ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἰδρύει κατὰ τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς νήσου τὴν Σαλαμίνα, ὑπ' ἄλλων δὲ μεταπολίτεων κτιζόνται ἡ Νέα Πάφος παρὰ τὴν δμῶνυμον φοινικικὴν πόλιν, ἡ Κερύνεια, τὸ Κούριον. Πόλις μετὰ πόλιν κτιζέται παρὰ τῶν Ἑλλήνων, παρελθόντος δὲ τοῦ χρόνου δὲ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀπλοῦται καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον καὶ ἡ ἀσιανὴ θεὰ τῶν Φοινίκων ἔγεινεν ἤδη ἡ ὠραία ἀφρογενὴς θεὰ, ἡ μήτηρ τοῦ ἔρωτος, ἡ Κύπρις ἥτις ἔχει οἰορεὶ ἄθυρμα αὐτῆς τῆρ εὐδῶδη ρῆσον. Τότε δὲ μάλιστα ἤρχισεν ἡ ἀκμὴ τῆς νήσου, ἀλλ' ἐπεκράτησε καὶ ἐν Κύπρῳ ὁ αὐτὸς χωρισμὸς τῶν δυνάμεων ὅστις εἶνε γνωστὸς καὶ διὰ τὸν λοιπὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον. Οὕτω καὶ ἐν Κύπρῳ ὑπῆρξαν ἐννέα μικρὰ βασιλεία, τὸ Κίτιον, ἡ Σαλαμίς, ἡ Ἀμαθοῦς, τὸ Κούριον, ἡ Νέα Πάφος, ἡ Κερύνεια, ἡ Λάπηθος, οἱ Σόλοι καὶ οἱ Χύτροι. Τὰ βασιλεία δὲ ταῦτα νυτῶντησαν, κατ' ὀλίγον δ' ἀνεπτύχθη ἐκτάκτως τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, ἡ γεωργία καὶ αἱ τέχναι τῆς νήσου. Ἐκ τῶν κέντρων καὶ ἐλατῶν τῶν δασῶν τῆς ἐναυπηγοῦντο πλοῖα ἰδιόρρυθμα, οἱ δ' ἐλαφροὶ οὗτοι κέρκουροι ἦσαν γνωστοὶ εἰς τοὺς ναυτιλομένους καὶ οἱ Κύπριοι ναυπηγοὶ προσεκαλοῦντο καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Σεμιράμιδος, τῆς βασιλείσσης τῶν Ἀσσυρίων. Τότε δὲ ἡ νῆσος ὑπῆρξε τοσοῦτον ἰσχυρὰ διὰ τὸν στόλον αὐτῆς ὥστε καὶ ἐθαλασσοκράτει τριάκοντα καὶ τρία ἔτη ἀπὸ τοῦ 976—943 π. Χ. καὶ τὰ πλοῖα αὐτῆς ἐξώρμου ἀπὸ τριάκοντα λιμένων καὶ ἡ νῆσος ἐξέπεμπε ἀποικίας εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἰσχυρὸν στόλον ἔχουσα ἡ Κύπρος δὲν ἠδυνήθη πάντοτε νὰ σωθῆ ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν γειτόνων οἵτινες ἠπειλοῦν αὐτὴν διὰ τὸ ἐπίζηλον τῆς θέσεώς της. Οὕτω δ' ἠναγκάστη νὰ ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, ἀλλ' ἡ κατὰκτησις αὕτη, καίπερ ἀρεῖσα ἔχνη τινὰ ἐπὶ τῆς νήσου, ὑπῆρξε προσωδική· ἡ δὲ Κύπρος ἐπανεληθούσα εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἔγεινε μετὰ τινὰς πάλιν αἰῶνας κτῆμα ἄλλων δεσποτῶν. Ἦσαν δ' οὗτοι οἱ Αἰγύπτιοι, ὧν ὁ βασιλεὺς

Ἀμασις κατέκτησεν αὐτὴν τῷ 550 π. Χ. Ἀλλ' ἡ αἰγυπτιακὴ ἀρχὴ διήρκεσε μόνον εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη· τῷ δὲ 525 οἱ Κύπριοι ὑπετάχθησαν ἐθελουσίως εἰς τοὺς Πέρσας ἵνα σωθῶσιν ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ προσεκάλεσαν τὸν Καμβύσην. Οὕτω δὲ ἡ Κύπρος ἔγεινε μέρος τῆς πέμπτῃς περσικῆς σατραπείας, οἱ δ' ἐννέα βασιλεῖς ἔγειναν ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ ἡ νῆσος ἐξηκολούθει ὑπὸ τὴν περσικὴν προβαίνουσα εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸν πλοῦτον. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο μόνη φροντίς τῶν Κυπρίων ἡ ὑλικὴ εὐμερῖα, ἀπεπειράθησαν πολλάκις νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ· μέχρι δὲ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ τὴν σικηνὴν τῆς ἱστορίας, ἐπὶ πέντε σχεδὸν αἰῶνας, οἱ Κύπριοι ἐδράττοντο πάσης δυνατῆς εὐκαιρίας ἵνα τύχωσι τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὁ βίος αὐτῶν ὑπῆρξε πάλιν διηνεκὴς μεταξὺ τῆς κατηναγκασμένης θεραπείας τῶν ξένων δεσποτῶν καὶ τῶν ἐθελουσίων ὑπὲρ αὐτονομίας ἀγῶνων. Καὶ συμμετέχει μὲν τῆς ἀποστασίας τῶν Ἰώνων κατὰ τῶν Περσῶν πᾶσα ἡ νῆσος πλὴν τῆς Ἀμαθοῦντος, ἀλλ' ἔπειτα ἀναγκάζεται νὰ στείλῃ ἑκατὸ πεντήκοντα μακρὰς νῆας ἐπικούρους τῶν Περσῶν. Τίς δὲν γνωρίζει ἔπειτα τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἀθηναίων πρὸς κατὰκτησιν τῆς νήσου καὶ τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιτίου; Τίς δὲν ἤκουσεν ἀπὸ τῶν βάρων ἔτι τοῦ σχολείου, ὅτε ἐδιδάσκετο τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους, τὸ ὠραῖον ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ τῆς Σαλαμίνοσ βασιλέως Εὐαγόρου, ὅστις τοσοῦτον ὑπῆρξε φιλέλληνας καὶ φιλαθήναιος, ὥστε νὰ σταθῆ ὁ ἀνδριάς αὐτοῦ ἐξ εὐνοίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ ἀγορᾷ; Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔπεσεν ἡ νῆσος εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν μέχρι τῆς ἐν Ἰσῶ μάχης (333 π. Χ.), ὅτε οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐβόηθησαν αὐτῷ διὰ μηχανῶν καὶ πλοίων εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Τύρου, ἐκδικούμενοι οὕτω μετὰ αἰῶνας πολλοὺς τὴν Φοινικὴν ἐκείνην, ἥτις ὑπῆρξε ἡ μεγάλη ἀντίπαλος τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν Κύπρον, ὡς πολλαχοῦ τῆς Μεσογείου. Οὐδὲ περιορίσθησαν οἱ Κύπριοι εἰς μόνην ταύτην τὴν ἐπικουρίαν, ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς τοῦ Κιτίου ἐδωρήσατο εἰς τὸν νεαρὸν ἥρωα μάχαιραν θαυμαστὴν, Κύπριοι δὲ ἄνδρες ἠκολούθησαν εἰς τὸν ναύαρχον τοῦ Ἀλεξάνδρου Νεάρχον κατὰ τὸν περίπλου τοῦ περσικοῦ κόλπου. Ἐπῆλθον ἔπειτα οἱ φιλόνοιχοι χρόνοι τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ πολλὴ ἐπεκρατήσεν ἐν αὐτοῖς ἔρις περὶ τῆς Κύπρου, ἕως ἐγένετο κύριος τῆς νήσου Πτολεμαῖος ὁ Λάγου τῷ 306 π. Χ. Τότε δ' ἀπώλεσεν ἡ νῆσος ὑπὸ τοὺς Λαγίδας τῆς Αἰγύπτου τὴν σικιαν τῆς προτέρας αὐτονομίας, τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς καὶ τὰς προνομίας, ἔγεινε δὲ κτῆμα τοῦ αἰγυπτιακοῦ στέμματος. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου

επειλήθησαν και βασιλείς τῆς Κύπρου, ιδιαίτερος δὲ ἄρχων ἐστέλλετο εἰς τὴν Σαλαμίνα καλούμενος στρατηγός και ναύαρχος και ἀρχιερεὺς ὁ κατὰ τὴν γῆσον. Ἄλλ' ἡ δεσποτικὴ τῶν Λαγιδῶν δυναστεία και αἱ ἔριδες μετὰ τῶν Σελευκιδῶν τῆς Συρίας ἐπὶνεγκον τέλος τὴν κατάκτησιν τῆς νήσου ὑπὸ τῆς Ῥώμης, ἐπελοῦσαν δι' αἰφνιδίου και βιαίου ψηφίσματος τῆς Ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, ὅπερ κατηγορήθη δεινῶς και ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων. Συνέβησαν δὲ ταῦτα τῷ 59 π. Χ.

Οὕτως ἡ Κύπρος μετὰ μακρὰν περίοδον ἐτῶν, μεταμείψασα δόξαν μετὰ δόξαν και δεσπότην μετὰ δεσπότην, ἔγεινε κτῆμα Ῥωμαϊκόν. Περὶ δὲ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας ὀλίγα ἀρκουσιν, ἐπειδὴ ὀρθῶς ἐρρήθη ὅτι διὰ τὴν Ἑλλάδα αὕτη δὲν διέφερε πολὺ τῆς τουρκικῆς δυναστείας. Ὡς δὲ ἡ κατάκτησις τῆς νήσου ὑπῆρξεν αἰφνιδία ἀρπαγῆ, οὕτως ἡ πρώτη πράξις τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ νήσῳ ὑπῆρξεν αἰσχρὰ ἀπεμπόλησις τῶν δημοσίων ἠθασαυρῶν. Τίς δὲ ὁ διαπράξας τὸ ἄδικον ἔγκλημα; Ὁ δίκαιος Κάτων! Χρυσὰ και ἀργυρὰ ἀγγεῖα, πορφυρὰ ὑφάσματα, πολῦτιμοι λίθοι, πολυτελῆ σκεῦῃ ἐπωλήθησαν ἐσπευσμένως ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ, ἐν δὲ τῇ ἀγορᾷ τῆς Ῥώμης θραιμβευτικῶς ἐπέδειξεν ὁ Κάτων τὰ κινώτια τὰ περιέχοντα τὸ τίμημα τῆς ἀνομίας, 250,000,000 περίπου σημερινῶν δραχμῶν. Τὸ ποσὸν τοῦτο περὶεχεῖ ἰδέαν μικρὰν τοῦ μεγάλου ἐν τῇ ἀρχαιότητι πλοῦτου τῆς νήσου, πλοῦτου προελθόντος μὲν τὸ πρῶτον ἐκ τῶν φυσικῶν προϊόντων τῆς νήσου, προξενήσαντος δ' εἶτα εὐμάρειαν τοῦ βίου και διαφθορὰν οὐ μικρὰν. Ἡ διαφθορὰ δὲ αὕτη ηὔξθη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπαισθητῶς και κατ' ὀλίγον ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῶν Κυπρίων τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας και ἡ δύναμις τῆς αὐτενεργείας. Ῥωμαῖος ἀνθύπατος, ἐδρεύων ἐν Πάφῳ, διώκει τὴν νήσον, ἀλλὰ σπάνιοι ὑπῆρξαν διοικηταὶ φιλόανθρωποι και βέλται οἷος ὁ Κικέρων, οἱ δὲ πλεῖστοι ἦσαν πλεονέκται φιλόχρῳστοι μόνον σκοπὸν ἔχοντες τὸν χρηματισμόν. Βραδύτερον δὲ ποτε ἠδύνατο νὰ λογισθῆ ἡ νήσος εὐτυχὴς ὅτε οἱ καλλίτεροι τῶν αὐτοκρατόρων ἐφρόντιζον περὶ τοῦ ἐμπορίου και τῶν τεχνῶν. Ἄλλ' εἶχεν ἡδὴ ἐκλίπει ἡ λάμψις ἡ πολλὴ και ὁ πολύνκλις στόλος και ἡ πληθὺς τῶν ἀγαλμάτων δὲν ὑπῆρχεν Εὐαγόρας φιλέλληνας βασιλεὺς οὐδὲ ὄρμουν πρὸ τοῦ Κιτίου τριήρεις ἀθηναϊκαί. Ἐβραῖοι μεταλλευταὶ ἐξώρυσσον τὸν χαλκὸν τῶν μεταλλείων ὑπὸ τὴν φρουρὰν Ῥωμαίων ὀρυζήρων. Ἡ ἀποικία δὲ αὕτη ηὔξανε καθ' ἐκάστην τέλος δὲ ἡμέραν τινὰ ἀφίχθησαν εἰς τὴν Πάφον, ὑπάτου ἐντος τοῦ Παύλου Σεργίου, δύο Ἰουδαῖοι οἵτινες δὲν ἤθλον νὰ λάβωσιν, ἀλλὰ νὰ δώσωσι, δὲν ἐζήτουν χαλκὸν, ἀλλὰ διένεμον χρυσόν. Ἐν τῇ γῇ τῆς Κύπριδος ἐλάλουν περὶ Ἰησοῦ και τῶν διδασμάτων αὐτοῦ ὁ Παῦλος και

ὁ Βαρνάβας, ἀλλ' ἡ νέα θρησκεία διεδόθη και ἐστερεύθη κατὰ μικρὸν και μετ' ἀγῶνας πολλοὺς και αἱματηροῦς. Τέλος δ' ὅμως ὑπερίσχυεν ὁ χριστιανισμὸς ἐν τῇ νήσῳ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἰδρύθησαν περὶ τὰς τριάκοντα ἐπισκοπὰς, ὧν πρῶστατο δίκην μητροπόλεως ἡ Κωνσταντία, ἥτοι ἡ παλαιὰ Σαλαμίς. Διεδόθη δὲ ἡ νέα θρησκεία μετὰ τῶν αὐτῶν και ἀλλαχοῦ ἐξωτερικῶν τύπων και ἐπληρώθησαν μὲν αἱ ἀκταὶ και αἱ ἀκρωρεῖαι τῆς νήσου ἐκκλησιῶν και μοναστηρίων και εἰκόνων θαυματουργῶν και ἐφαιδρυναν τὰς ἐρημίας αὐτῆς πανηγύρεις θρησκευτικαί, ἀλλὰ δὲν ἐξέλιπε τελῶς ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος, παρὰ δὲ τὴν Παναγίαν τοῦ Κύκκου και τὴν Τροοδίτισσαν και τὴν Χρυσορογιατίτισσαν λατρεύεται, ὡς λέγουσιν, ἡ Παναγία ἡ Ἀφροδίτισσα. Ἄλλ' ἡ μιγὰς αὕτη ἀγία δὲν εἶνε φαιδρὰ ὡς ἡ Κύπρις και ἡ Παφία, ἀλλὰ στυγνὴ τις και ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς μεστοὺς μελαγχολίας ὡς τις εἰκὼν ἱστορηθεῖσα ὑπὸ Λουκᾶ τοῦ Ἀποστόλου, κατὰ τὴν κοινὴν δοξασίαν.

Ἐν ᾧ δὲ κατ' ὀλίγον ἐν τῇ πίστει τοῦ λαοῦ ἡ Ἀφροδίτη μετεμορφῶτο εἰς τὴν Ἀφροδίτισσαν, ἐγίνετο και ἄλλη οὐχ ἥττον σπουδαία μεταβολὴ μετὰ τὸν χωρισμὸν δῆλα δὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἡ ἀνατολικὴ βασιλεία ἐγίνετο κατὰ μικρὸν ἑλληνικὴ και ἡ Κύπρος διωκεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐκκλησιαστικῶς μὲν ἐξῆρτητο μέχρι τινὸς ἐκ τῆς Ἀντιοχείας, εἶτα δ' ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἕως τῷ 690 ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Β' ἀνεγνωρίσθη τὸ αὐτοκέφαλον τῆς μητροπόλεως τῶν Κυπρίων, ἥτις μετωνομάσθη Νέα Ἰουστινιανούπολις πρὸς τιμὴν αὐτοῦ. Πολιτικῶς δὲ διωκεῖτο ἡ νήσος ὑπὸ στρατηγῶν οἵτινες οὔτε καλλίτεροι οὐδὲ χειρότεροι ἦσαν τῶν συνήθων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις βυζαντινῶν ἀρχόντων. Διὰ τοῦτο δ' ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ τῆς βυζαντιανῆς ἀρχῆς δὲν ἔλειψαν οὔτε καταπιέσεις τῶν ἐγγχωρίων ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, οὔτε ἐπαναστάσεις αὐτῶν τε και τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς μητροπόλεως. Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον ἐπεισόδιον τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ὑπῆρξεν αἱ συνεχεῖς ἀπόπειραι τῶν Ἀράβων πρὸς κατάκτησιν τῆς Κύπρου. Ἠρξάτο δὲ ὁ τολμηρὸς οὗτος λαὸς ἀπειλῶν τὰ ὅρια τοῦ βυζαντιανοῦ κράτους ἡδὴ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ βασιλεῶς Ἡρακλείου ὅτε δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένοντο κύριοι τῆς Αἰγύπτου, τῆς Σικελίας, τῆς Ἰσπανίας και ἠκμαζον αἱ τέχνηαι αὐτῶν και τὰ γράμματα ἀπὸ τοῦ Βαγδατίου μέχρι τῆς Κορδύβης, δὲν ἠδύνατο νὰ μείνωσιν ἔξω τῆς περιοχῆς τῶν κατακτήσεων αὐτῶν αἱ ἑλληνικαὶ νῆσοι. Ὡς εἰκὸς δὲ ἡ Κύπρος διὰ τὴν θέσιν αὐτῆς και τὸν πλοῦτον εἶλκεν αὐτοὺς εἶπερ τις και ἄλλη. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος μεσοῦντος μέχρι τοῦ δεκάτου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Κύπρος κατεκτάτο ἐναλλάξ παρὰ τῶν Ἀράβων

καὶ πάλιν ἐπανήρχετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω δὲ προβληματικὴ καὶ κινδυνώδης εἶχε καταστῆθαι διὰ τοῦς Βυζαντινοὺς ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς τῶν Ἀράβων ἢ κατοχῆ τῆς Κύπρου, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' τῷ 688 ἀπεπειράθη νὰ συνοικήσῃ τοὺς Κυπρίους πανοικεῖ κατὰ τὸν Ἑλλησποντον. Ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντας τούτους τοὺς κλονισμοὺς διὰ τῆς παραδόξου δυνάμεως ἦν ἤντλη ἐπὶ τὸ βυζαντιανὸν κράτος ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ σπλάγγων, πάντοτε ἀπειλούμενον ἀλλὰ καὶ πάντοτε ἀναβιοῦν, ἀπετοβήθη ὁ κίνδυνος καὶ ἡ Κύπρος ἔμεινε τέλος ὑποχείριος εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, σωθεῖσα ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν.

Ἄλλ' ἤδη ἐπῆρχοντο κίνδυνοι νέοι κατὰ τοῦ ταλαιπώρου κράτους, ὅπερ ἀμυνθὲν κατὰ τῶν ἀπίστων, δὲν ἠδυνήθη νὰ σωθῆ ἀπὸ τῶν ὀμοπίστων οἵτινες ἐνεδύθησαν τὸν σταυρὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ τάφου τοῦ Σωτῆρος.

Μετὰ μακρὰς ἀταξίας αἵτινες ἐπῆνεγκον τὴν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Κύπρου αὐτογνώμονα ἀνάβασιν Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, καταγομένου ἐκ τοῦ οἴκου τῶν ὀμωνύμων αὐτοκρατόρων, Ῥιχάρδος ὁ Λεοντόθυμος ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Παλαιστίνης προσωρμίσθη τῷ 1191, ὑπὸ τρικυμίας ἀναγκασθεὶς, εἰς τὴν Κύπρον. Θελήσας δὲ ὁ Ἰσαάκιος νάντιταχθῆ αὐτῷ διὰ τῶν ὄπλων τῆς ἀπάτης καὶ τῶν τοῦ πολέμου ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τοῦ γενναίου Ἀγγλοῦ καὶ ἠτήθη αἰσχροῦς παρὰ τὴν Λεμισσό. Ἡ δὲ νίκη αὕτη ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς κατακτήσεως ἀπάσης τῆς νήσου ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Ῥιχάρδου, ἐν οἷς καὶ ὁ Γουίδων ὁ Λουζινιαν, ὅστις καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμμόχωστον καὶ τὸ φρούριον τῆς Κερυνείας. Συνέτεινε δὲ εἰς τὴν εὐχερῆ ταύτην ὑπὸ τῶν ξένων κατὰκτησιν τῆς νήσου καὶ ἡ ἀπέχθεια τῶν Κυπρίων κατὰ τοῦ ὀμογενοῦς τυράννου Ἰσαακίου. Ἀλλὰ βραχὺν μετὰ ταῦτα χρόνον τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα, ἐξεγερθὲν καὶ πάλιν, προῦκάλεσεν ἐπανάστασιν κατὰ τῶν ἀλλογενῶν, ἐν ᾧ μόλις ἤδη εἶχεν ἀποχωρήσει ἐκ τῆς νήσου εἰς Συρίαν ὁ τῆς Ἀγγλίας βασιλεὺς, σύρων μεθ' ἑαυτοῦ δέσιμον τὸν πρῶτον ἄρχοντα τῆς νήσου. Καὶ ἡ μὲν ἐπανάστασις ἐκείνη κατεβλήθη ταχέως, ἀλλ' ἡ ἔνδειξις τοῦ φρονήματος τῶν Κυπρίων ἔπεισε τὸν Ἀγγλον μονάρχη νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς νέας αὐτοῦ κτήσεως, καὶ ἐπώλησε τὴν νήσον εἰς τοὺς Ναΐτας ἀντὶ 1,350,000 δραχμῶν περίπου.

Καὶ οἱ μὲν Ναῖται δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μείνωσι μακρὸν χρόνον ἐν Κύπρῳ διὰ τὴν ὀμότητα αὐτῶν καὶ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἰθαγενῶν. Ἀλλὰ ταχέως εὗρεν ὁ Ῥιχάρδος ἀντικαταστάτην αὐτῶν, τὸν Γάλλον ἱππότην Γουίδωνα Λουζινιαν, ὅστις ἠγόρασεν ἐπὶ τῷ αὐτῷ τιμῆματι τὴν νήσον.

Ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας ἤρξε τῆς νήσου ὁ οἶκος τῶν Λουζινιαν. Πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων κα-

τέστησαν ἀγαπητοὶ εἰς τοὺς λαοὺς αὐτῶν, καὶ τοὶ δὲν συνεβιάζετο πάντοτε τὸ συμφέρον τοῦ δυναστεύοντος οἴκου μετὰ τῆς θελήσεως τῶν ὑπηκόων. Οἱ Λουζινιαν ἀνήγειραν πανταχοῦ τῆς νήσου πύργους καὶ φρούρια πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῶν ξένων ἐπιδρομῶν καὶ ἀσφάλειαν κατὰ τῶν ἐγχωρίων, διὰ συνετῆς δὲ διοικήσεως ἔφθασεν τὸ κράτος αὐτῶν εἰς μεγίστην ἀκμὴν, μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1285 μέχρι τοῦ 1373, ἰδίως δὲ ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς Ἐρρίκον Β', Οὐῶνα τὸν Δ', Πέτρον τὸν Α'. Ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐκυριεύθησαν τότε ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου καὶ οἱ Ἐμίραι τῶν συριακῶν παραλίων ἐπλήθυνον φόρους εἰς τὸ ἀκμαῖον κράτος.

Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῇ βραχείᾳ ταύτῃ πραγματείᾳ, ἥτις περιλαμβάνει μόνον συνοπτικῶς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, αἱ τύχαι τῆς Κύπρου ἐπὶ τοῦ οἴκου τῶν Λουζινιαν, περὶ ὧν τρίτομον μακρὰν συγγραφὴν ἐδημοσίευσεν ὁ Γάλλος λόγιος Mas-Latrie, καὶ τὰς ὁποίας περιγράφουσι διὰ μακρῶν οἱ ἐγγχώριοι κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας χρονολογῶντες, οὓς ἐξέδωκεν ὁ φιλόπονος κ. Κ. Σάθας. Ἄς ἀρκεσθῶσι δ' οἱ ἀναγνώσται τῆς Ἐστίας εἰς τὴν ἐξῆς βραχείαν, ἀλλ' ἀξιόλογον περιγραφὴν τῆς καταστάσεως τῆς Κύπρου ἐπὶ τῶν Λουζινιαν, ἣν παρενεῖρει εἰς τὸ περὶ Κύπρου ἀξιόλογον αὐτοῦ σύγγραμμα ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς v. Löher.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τούτων ἡ νήσος εἶχε κατατῆ τὸ κυριώτατον κέντρον τοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐμπορίου. Αἱ πραγματεῖαι αἱ ἐρχόμεναι ἐκ τῆς Ἰνδίας εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐκ τῆς ἐνδοτέρας Ἀσίας εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Συρίας καὶ αἱ μεταβιβαζόμεναι ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀνατολὴν συνήγοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν Κύπρῳ, ἀντηλλάσσοντο ἐνταῦθα πρὸς ἀλλήλας ἢ μετεκομίζοντο ἐντεῦθεν εἰς ἀπώτερα μέρη. Ὅσῳ δὲ περισσότεραι πόλεις ἐπιπτον ἐκεῖ πέραν εἰς χεῖρας μουσουλμανικὰς καὶ ἔχονον τοὺς χριστιανούς αὐτῶν κυρίως, τόσῳ περισσότεροι ἔμποροι καὶ βιομηχάνοι ἔφευγον εἰς Κύπρον καὶ τόσῳ μᾶλλον ἠύξανεν τῆς νήσου ταύτης ἡ ἐμπορικὴ σημασία. Αἱ πόλεις Λεμισσὸς, Πάφος, Κερυνεία ἔγεμον ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, Δαμασκοῦ, Βηρυτοῦ καὶ Ἀλεξανδρείας, ἐκ Βενετίας, Πίσας, Γενούης, Βαρκελώνος καὶ Μασσαλίας. Δὲν ὑπῆρχε καθ' ἅπασαν τὴν Μεσόγειον ἐμπορεῖον σπουδαιότερον τῆς Ἀμμοχώστου. Ἐδίδεν δὲ ζωὴν ἀπαύστως εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κύπρου καὶ τὸ ρεύμα τῶν προσκυνητῶν τῶν μεταβαινόντων εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον ἢ ἐρχομένων ἐκεῖθεν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ γεωργία, ἡ κηπευτικὴ καὶ ἡ βιομηχανία περιεῖπετο ὑπὸ ἐπιμελῶν ἀνδρῶν, ἐπληθύνθησαν τὰ πλοῦτη, ἀλλὰ σὺν αὐτοῖς καὶ ἡ τρυφὴ καὶ ἀνηθικότης εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον.

Ἐχομεν ἐξείκονσιν τῆς Κύπρου τῶν τότε

χρόνων ὑπὸ Λουδόλφου τοῦ ἐκ Sudheim, ὅστις ἐπὶ πέντε ἔτη περιηγήθη ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τῷ δὲ 1350 ἔγραψε τὸ ἀριστον ὀδοπορικὸν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου. . . «Ἡ Κύπρος, γράφει, εἶνε ἡ εὐγενεστάτη καὶ ἐνδοξοτάτη τῶν νήσων, ἀλλὰ καὶ ἡ πλουσιωτάτη, οὐδεμία δὲ ἄλλη ἐξισοῦται πρὸς αὐτὴν, εἶνε δὲ καὶ περὶ πάντα τάγαθὰ εὐφοροτέρα πάσης ἄλλης. Ὡς λέγεται ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, ἡ Κύπρος κατοικήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰάφεθ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Νῶε. Διακρίνεται μεγάλως πασῶν τῶν ἄλλων χωρῶν διὰ τὸ ὕψος αὐτῆς, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ πασῶν τῶν παραλίων πόλεων, δῆλα δὴ τῶν τῆς Αἰγύπτου, Συρίας, Ἀρμενίας, Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, ὡς ὑπὸ ζώνης. Εἰς πάσας ταύτας τὰς πόλεις δύναται τις νὰ καταπλεύσῃ τὸ πολὺ μετὰ μίαν ἡμέραν. Ἡ Νικωσία (Λευκωσία) εἶνε ἡ πρωτεύουσα, κεῖται δ' ἐν μέσῃ τῇ Κύπρῳ ὑπὸ τὰ ὄρη ἐν χώρᾳ πεδινωτάτῃ καὶ ἐν κλίματι ὑγιεστάτῳ. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ πόλει κατοικοῦσιν ἕνεκα τῆς πραότητος καὶ υγιεινότητος τοῦ ἀέρος ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου καὶ πάντες οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἄλλοι μεγιστᾶνες τοῦ βασιλείου· καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες, κόμητες, εὐγενεῖς καὶ βαρῶνοι καὶ ἱππῶται κατοικοῦσιν τὸ πλεῖστον ἐνταῦθα, ἐπιδιδόμενοι δὲ σήμεραι εἰς τοὺς ἀγῶνας, τὰς ἵπποδρομίας καὶ ἰδίως τὰ κυνηγέσια· διότι ὑπάρχουσιν ἐν Κύπρῳ αἰγαγροί, ὧν ὅμοιοι δὲν εὐρίσκονται ἀλλαχοῦ τοῦ κόσμου. Θηρῶνται δὲ τούτους διὰ λεοπαρδάλεων, ἄλλως δὲ δὲν δύνανται νὰ συλληφθῶσιν. Ὑπάρχουσι δ' ἐν Κύπρῳ ἄρχοντες, εὐγενεῖς, βαρῶνοι, ἱππῶται καὶ οἰκοκύριοι πλουσιώτεροι τῶν ἀλλαχοῦ τῆς γῆς οἰκόντων, ἐπειδὴ ὁ ἔχων αὐτόθι προσόδους 3,000 φλορινίων (36,000 φράγκων περίπου) θὰ ἰσθωρεῖτο ἔχων ὀλιγώτερα τοῦ ἔχοντος ἀλλαχοῦ τρία μάρκα. Δαπανῶσι δ' ὅμως πᾶσαν αὐτῶν τὴν περιουσίαν εἰς τὰ κυνηγέσια. Οὕτω δὴ ἐγνώρισα κόμητά τινα τῆς Ἰάρας ἔχοντα πλέον ἢ πεντακόσια λαγωνικά, ἐκάστη δὲ δυὰς κυνῶν ἔχει κατὰ τὸ ἔθος ἴδιον ὑπηρετήν καθαρίζοντα αὐτοὺς, λούοντα καὶ μυρίζοντα, τοῦθ' ὅπερ θεωρεῖται ἐκεῖ ἀναπόφευκτον διὰ τοὺς θηρευτικούς κύνας. Ὅμοίως ἔχει τις εὐπατρίδης τοῦλάχιστον δέκα ἕως δώδεκα ἰέρακας ἀπαιτοῦντας ἰδίας δαπάνας καὶ ὑπηρεσίας. Ἐγνώρισα δ' ἐν Κύπρῳ πολλοὺς εὐγενεῖς καὶ ἱππῶτας, οἵτινες θὰ ἠδύναντο εὐχερέστερον νὰ διατηρήσωσι καὶ διαθρέψωσι διακοσίους ἐνόπλους παρὰ τοὺς κυνηγοὺς καὶ ἰερακοτρόφους αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὅταν ἐξέρχονται ἐπὶ θήραν, κατασκηνῶσι πολλάκις ἐπὶ μῆνα ὅλον ἐν τοῖς δάσεσι καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ μεταίρουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, σχολάζοντες περὶ κύνας καὶ ἰέρακας καὶ φέροντες μεθ' ἑαυτῶν πάντα τάναγκαῖα καὶ τὰς προσηκούσας τροφὰς ἐπὶ καμήλων καὶ κτηνῶν.»

«Μετὰ ταῦτα διηγεῖται ὁ περιηγητὴς πῶς

πάντες οἱ ἄρχοντες οὗτοι καὶ κύριοι μετέβησαν εἰς Κύπρον ἐκ τῆς Ἀγίας Γῆς καὶ ὅτι ἕνεκα τῆς ἐν Κύπρῳ συρροῆς πραγματειῶν καὶ προσκυνητῶν ἐκ πάσης τῆς γῆς «ἀκούει τις αὐτόθι ἀπὸ πρωῆς μέχρις ἑσπέρας ὄψε θρούλους καὶ νέα καὶ πᾶσαι αἱ γλῶσσαι εἶνε καταληπτὰ καὶ λαλοῦνται καὶ διδάσκονται ἐν ἰδίοις σχολείοις. Ἄλλ' ἡ πλουσιωτάτη πόλις ἦν ἡ Ἀμμόχωστος. «Πολίτης τις τῆς πόλεως ταύτης ἠρραβώνισέ ποτε τὴν θυγατέρα του, ἥτις εἶχε κοσμήματα τῆς κεφαλῆς οὕτω πλούσια, ὥστε οἱ μεθ' ἡμῶν ἐλθόντες Γάλλοι ἱππῶται τὰ ἐξετίμησαν ὡς πολυτιμότερα πάντων τῶν κειμηλίων τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἐμπορὸς τις τῆς πόλεως ταύτης ἐπώλησεν εἰς τὸν σουλτάνον σφαῖραν χρυσῆν, σύμβολον τῆς ἀρχῆς, κεκοσμημένην διὰ μόνων τεσσάρων πολυτίμων λίθων, ἐνὸς ἀνθρακος, ἐνὸς μαργαρίτου, ἐνὸς σαπφείρου καὶ ἐνὸς σμαράγδου, ἀντὶ 60,000 φλορινίων (730,000 φράγκων), καὶ ὅμως ἐζήτηε κατόπιν νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ αὐτὸ κειμήλιον ἀντὶ 100,000 (1,230,000 φράγκων), τοῦθ' ὅπερ δὲν κατώρθωσε. . . Ἐν τινι φαρμακείῳ τῆς πόλεως ταύτης ὑπάρχει πλεοτέρα ξυλαλὴ παρ' ὅσην θὰ ἠδύναντο ἀναπαράγωσι πέντε ἀμάξια. Περὶ δὲ τῶν ἀρωμάτων σιγῶ, διότι ταῦτα εἶνε οὕτω κοινὰ αὐτόθι ὅσον ὁ ἄρτος παρ' ἡμῖν καὶ ἀντὶ ὁμοίως μικρῶν τιμῶν πωλοῦνται. Ἄλλ' οὐδὲν τολμῶ πλέον νὰ εἶπω περὶ πολυτίμων λίθων καὶ χρυσοῦφάντων ἐνδυμάτων καὶ ἄλλου πλούτου, διότι τὰ τοιαῦτα θὰ ἦσαν παρ' ἡμῖν ἀπίστα καὶ ἀνήκουστα.»»

Διὰ τοιούτων χρωμάτων ἐξεικονίζει ὁ λιτὸς Γερμανὸς κληρικὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς νήσου κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ἀληθὲς δ' εἶνε ὅτι ἡ ἐποχὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ λαμπροτάτη διὰ τὴν Κύπρον. Ἐκτοτε δὲ οὔτε συμφοραὶ ἔλειψαν, ἐν αἷς καὶ ἡ τῷ 1473 ὑπὸ τῶν Γενουσησίων κατάληψις τῆς Ἀμμοχώστου, οὐτ' ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ κατ' ὀλίγον ἡ παρχικὴ, ἕως ἡ Βενετία ἐζήτησεν ἐπωφελουμένη δεξιῶς τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ὑπαρχούσης διχονοίας νὰ κατακτήσῃ τὴν νήσον. Ὡς ὄργανον δὲ ταύτης τῆς ἀποκτήσεως ἐξελέχθη ὑπὸ τῆς βενετικῆς συγκλήτου ἡ ὠραία θυγάτηρ τοῦ εὐπατρίδου Κορνάρου Αἰκατερίνη, ἥτις στεφθεῖσα μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰακώβου, μετὰ τὸν τούτου ὑποπτον θάνατον ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς πολιτείας νὰ παρχωρήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν *γλυκεῖαν νήσον*. Καὶ διὰ μὲν τὴν ἱστορίαν ἡ Αἰκατερίνα Κορνάρου εἶνε ὅ τι ὑπῆρξε καὶ διὰ τὴν σύγκλητον τῆς Βενετίας, τὸ ὄργανον τῆς κατακτήσεως τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Βενετῶν· διὰ δὲ τὴν μυθιστορίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν γραφικὴν ἡ κέρη αὕτη τῆς βενετικῆς πολιτείας, ἡ ὠραιότατη γυνὴ τοῦ αἰῶνος, ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον ἀξιολόγων καλλιτεχνημάτων δι' ὧν παριστάνονται αἱ δραματικαὶ περιπέτεια,

τοῦ βίου τοῦ ὠραίου τούτου θύματος σκοπῶν μοχθηρῶν ἀλλοτρίας φιλοδοξίας.

Ὡτως ἡ Κύπρος ἔγεινε τῷ 1489 κτῆμα βενετικόν, ἡ δὲ σημαία τοῦ βασιλείου ἐπὶ ὑψηλοῦ ἴστου ἐστήθη ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ ἁγίου Μάρκου ὡς καὶ ἡ σημαία τῆς Κρήτης καὶ ἔπειτα ἡ τοῦ Μωρέως. Ἐκτοτε ποικίλας ὑπέστησαν τύχας τὰ τρία ταῦτα βασιλεία τῆς βενετικῆς ἀρχῆς· ὁ μὲν Μωρέας εἶνε ἀπὸ ἡμίσεος ἤδη αἰῶνος ἐλεύθερος, ἡ δὲ Κρήτη στενάζει ἔτι ὑπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἡ Κύπρος εἶνε κτῆσις ἀγγλικῆ, ἀλλ' οἱ τρεῖς ἴστοι ὑψοῦνται ἔτι ὡς πάντοτε ἐν τῇ μεγάλῃ πλατείᾳ καὶ σιῆνῃ τιθασσῶν περιστερῶν περιίπτανται· τὰ σήματα τῆς παλαιᾶς δόξης τῆς πόλεως, ἧτις ἐγήρασαν ἐν ᾧ ἀναθάλουσαι ἄλλα πόλεις καὶ ἄλλα κράτη, τότε ἀνάξια λόγου. Τοιαύτη ἡ μοῖρα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων!

Ἐπὶ τῆς βενετοκρατίας ἐξέπεσαν ἡ Κύπρος οὐσιωδῶς· ἐξέλιπεν ὁ ἱπποτικὸς ἐκεῖνος χαρακτῆρ θν περιεβάλλοντο οἱ κάτοικοι ἐπὶ τῶν Λουζινιάν, οὓς δὲν ἐθεώρει, ἐν τέλει μάλιστα τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, ὁ Κύπριος ὡς ξένους, ἀλλ' οἶονεὶ δυναστείαν ἐθνικὴν. Διωκεῖτο δὲ ἡ Κύπρος ἐπὶ Βενετῶν οἶονεὶ μέγας ἀγρὸς μεμισθωμένους εἰς καλλιεργητάς· ἐστέλλοντο δὲ αὐτόσε τρεῖς διοικηταί, δύο ταμίαι καὶ εἷς προνοητὴς ἔχων ὑπ' αὐτὸν χιλίους Ἀλβανούς καὶ ἡ νῆσος ἦτο διηρημένη εἰς δώδεκα τμήματα, ἐν ἑκάστῳ δὲ τούτων στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς ἐφρόντιζε περὶ τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας. Ὡτω δὲ διοικουμένη ἀπέφερον ἡ νῆσος εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς Βενετίας περὶ τὰ 12,500,000 φράγκων καθαρὸν ἐτήσιον κέρδος.

Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἠῤῥξησεν ἡ δύναμις τοῦ τουρκικοῦ κράτους, τῷ δὲ 1570 ἑκατοντακισχίλιοι Τούρκοι ἐπολιορκήσαν ἐπὶ ἑπτὰ ἑβδομάδας τὴν Λευκωσίαν, ἔνθα μολίς ὑπῆρχον 10,000 ἐνόπλων. Ἡ πόλις τέλος ἐκυριεύθη, ἑβδομάδα δὲ ὄλην ἐξηκολούθησεν ἡ σφαγὴ καὶ ἡ δῆσις. Ὑπὲρ τὰς εἴκοσι χιλιάδας Χριστιανῶν ἐσφάγησαν, τὰ δὲ λάφυρα ὑπῆρξαν μυθώδη. Τὰ πολυτιμώτατα τῶν λαφύρων μετὰ χιλίων εὐγενῶν παρθένων ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα ὡς φόρος πρὸς τὸν σουλτάνον, ἔτοιμα νὰ πλεύσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλὰ τότε, ὡς ἀναφέρεται, γενναῖα Ἑλληνὶς κόρη διεσόδουσα μέχρι τῆς πυριτιδαποθήκης τοῦ πλοίου ἔνθα εἶχεν ἐπιβιβάσθη, ἔθηκε πῦρ. Ἡ φλόξ ἐπήδησε ζωρὰ, πυρπολοῦσα καὶ τὰ δύο ἄλλα πλοῖα, καὶ αἱ κόραι αἱ προωρισμέναι ὡς φόρος πρὸς τὸν Σουλτάνον ἔγεινον εὐγενῆς φόρος θυσίας ὑπὲρ τῆς ιδέας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Λευκωσίας ἡ κατάκτησις τῆς λοιπῆς νήσου δὲν ἦτο δυσχερής. Ἀλλὰ τὸ ὄχυρὸν φρούριον τῆς Ἀμμοχώστου δὲν παρεδίδοτο· παρῆλθον ἑβδομάδες, μῆνες, ἐν ἔτος καὶ

πλέον, ἀλλ' ὁ γενναῖος Βενετὸς φρούραρχος Βραγαδίνος ἀνθίστατο εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ στρατιώτη Μουσταφᾶ. Τέλος ἔπεσαν ἡ Ἀμμοχώστος γενναίως, ὁ δὲ Βραγαδίνος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὑπέστησαν θάνατον μαρτύρων. Τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ γενναίου Βενετοῦ περιγράφει διὰ τῶν ἐξῆς συγκινητικώτατα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Κύπρου, τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1788, ὁ Κύπριος ἀρχιμανδρίτης Κυπριανός· «Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, 7 Αὐγούστου (1574), ἀνέβη εἰς τὴν Ἀμμοχώστων ὁ ὑπερήφανος Μουσταφᾶς ὡς νικητὴς μετὰ δόξης καὶ θριάμβου, περικυκλούμενος ἀπὸ ἔλους τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατεύματος ἐν μέσῳ μιᾶς ἀγγολογῆς ἀκαταπαύστου τῶν πυροβόλων καὶ μουσικῶν ὄργάνων, καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάσιον προσευχὴν του εἰς τὴν ἐκεῖ ἁγίαν Σοφίαν προστομιμασθεῖσαν, ἐπρόσταξε καὶ ἐκρέμασαν τὸν ἄθλιον Λουρέντζον Τίεπολον, εὐγενῆ Βενετζιάνου Καπετάν τῆς Πάφου, εἰς τὴν ἀντέναν μιᾶς τῶν γαλέρων, καὶ τὸν κυβερνήτην τοῦ ἱππικοῦ στρατεύματος. Τῇ 17, ἀξιοθρήνητος ἡμέρα παρασκευῆ, ἀφ' οὗ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ τζαμί, ἐπρόσταξε καὶ ἐφέρθη σιδηροδέσιμος ἔμπροσθεν παντὸς τοῦ στρατεύματος ὁ τριαθλίος Μακραντώνιος Μπραγαδίνος, τραυματισμένος, κατὰστικτος ἀπὸ πληγῆς, ἐλεσινὸν τοῖς ὀρθοῖσι θέαμα. Ἐπρόσταξεν αὐτὸν νὰ φέρῃ εἰς τοὺς ὄμους ἀπὸ μιᾶν σφυρίδα γεμάτην χῶμα εἰς ὕλας τὰς σειρὰς τῶν κανονίων ἄνω καὶ κάτω, καὶ διερχόμενος ἀπ' ἔμπροσθέν του νὰ σκύπητῃ ἕως γῆς νὰ τὸν προσκυνῇ ὡς νικητὴν του· εἶτα ἔφερον τὸν ταλαίπωρον εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν ἔβαλαν ἐπάνω εἰς μιᾶν καθέκλαν καὶ μετὰ μιᾶν κορώναν εἰς τοὺς πόδας του, ὕψωσαν αὐτὸν εἰς τὴν γαλῆραν τοῦ καπετάνου τῆς Ῥόδου· δείχνοντές τον εἰς ὄλον τὸ στρατεύμα, ἡ βοή τῶν ἐνεμπαικτικῶν φωνῶν τῶν βαρβάρων γιαντιζάρων ἐνέπλησε τὸν ἀέρα. Ἐκείθεν ἀποκρεμάσαντες ἔφερον τὸν δύστηνον εἰς τὴν πλατείαν, τὸν ἐγύμνωσαν, τὸν ἐκαθάλικευσαν ἐπάνω εἰς μιᾶν ἀγελάδα ἀδιάντροπα καὶ μετὰ τοὺς ἤχους τῶν τυμπάνων τὸν ἐπεριτριγύρισαν τὴν πόλιν φωνάζοντες καὶ ὑβρίζοντες. Εἶτα τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν γῆν καὶ σκληρῶς τὸν ἐγδάρεν ὡς ζῶον ἕνας καταραμένος Ἑβραῖος. Ὑπόφερε μετὰ ἀνδρείαν καὶ σταθερότητα μαρτυρικὴν ὁ ἀθλητὴς Μπραγαδίνος, ὑβρίζων καὶ καταπτύων τὴν βαρβαρότητα καὶ τὴν ἄθεσμον θρησκείαν των. Τὸ δέρμα του μετὰ ταῦτα ἐγέμισαν ἄχυρα καὶ κρεμασθὲν εἰς μιᾶν ἀντέναν τῆς γαλῆρας περιήλθε πᾶσαν τὴν παραθαλασσίαν τῆς Συρίας εἰς ἔνδειξιν τῶν θηριωδῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ βαρβάρου ἐκείνου γένους καὶ εἰς καταφρόνησιν τῶν Χριστιανῶν. Τὸ δὲ σῶμά του ἔτμεον εἰς μέρη καὶ ἐπρόσταξε νὰ κρεμάσουν εἰς κάθε σειρὰν κανονίων ἕνα μέρος καὶ τὸ δέρμα μετὰ τὰς κεφαλὰς τῶν ἀνδρείων Ἐκτορος Βαγλιῶν καὶ λοιπῶν ἐστάλθη εἰς Κωνσταντινούπολιν.»

Μετά τὴν ὤμην ταύτην ἐγκρίνισιν τῆς ἐν Κύπρῳ τουρκοκρατίας τί νὰ εἰπωμεν πλέον περὶ τῆς θλιβερᾶς ταύτης περιόδου ἣτις διήρκει μέχρι τῆς χθὲς καὶ πρόωγ; Ἐν τῷ παλατιῷ τῶν Δογῶν ἐν Βενετία ὑπάρχει ἐξωγραφημένη σειρά εἰκόνων τῶν δογῶν πάντων· μία μόνη λείπει εἰκὼν καὶ ἐκεῖ μέγας πέπλος ἐξωγραφημένος φέρει τὴν ἐπιγραφὴν τήνδε· locus Marini Faldri decapitati pro criminibus (τόπος Μαρίνου Φαλιέρου κατατομηθέντος διὰ τὰ αὐτοῦ ἐγκλήματα). Ὅμοιον τι δύναται νὰ πράττη ὁ ἱστορῶν τὰ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν ὅταν φθάνῃ εἰς τὴν μοιραίαν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας. Ἐπιρρίπτωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα ἀντὶ πάσης ἐξιστορήσεως μέλανα πέπλον ἐπὶ τῆς ἐν Κύπρῳ τουρκοκρατίας. Τί γὰρ καὶ νὰ διηγηθῶμεν; Τὴν κατὰπτωσιν τοῦ φρονήματος τῶν Κυπρίων ἢ τὴν ἐρήμωσιν τῶν δασῶν ἢ τὴν παραμέλησιν τῆς καλλιέργειας ἢ τὴν ἔκπτωσιν τῶν ἀλατοπηγείων ἢ τὴν ἐπελθοῦσαν διαφθορὰν καὶ αὐτοῦ τοῦ κλίματος καὶ τὴν πληθὺν τῶν νοσημάτων; Δὲν ἀρκεῖ νὰ δεῖξῃ τὴν παρακμὴν τῆς νήσου ἢ σπουδαία ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων, ὅστις ἐπὶ μὲν τῶν Λουζινιαν ὑπερέβαινε τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον, νῦν δὲ, ὑπὸ ἄλλων ἄλλως δοιζόμενος, φαίνεται ἀνερχόμενος τὸ πολὺ εἰς 480,000; Ἡ εἰκὼν εἶνε θλιβερά· ἄς καλυφθῇ μᾶλλον διὰ μέλανος πέπλου καὶ ἄς τεθῇ ἡ ἐπιγραφὴ pro criminibus.

Ὅποιόν τι δὲ τὸ μέλλον τῆς Κύπρου νῦν ὅτε ἄλλοι πάλιν ξένοι, λαὸς ἐμπορικὸς καὶ βιομηχανικὸς, οἴονεῖ οἱ Φοίνικες τῶν κατωτέρων χρόνων, κατέλαβον τὴν ἐλληνικωτάτην νήσον; Ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων θὰ νικήσῃ τὸ στοιχεῖον τὸ ἐλληνικὸν καὶ θὰ ὑπερευδοκιμηθῇ τοὺς ὑπερβορείους ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἔνθα ἄλλοτε ὑπερέτρησε τῶν Ἀσιανῶν; Εὐχρηθῶμεν τοῦτο καὶ ἐλπίσωμεν ὅτι θὰ γείνη πρᾶγμα ἡ εὐχὴ ἡ ἐκφρασθεῖσα πρὸς τὸν νῦν Ἀγγλον διοικητὴν τῆς Κύπρου ὅτε ἐπισκέφθη τὴν Λεμισσόν· «Ἐχομεν δι' ἐλπίδος, εἶπεν ἡ προὔπαντήσασα αὐτῷ ἐπιτροπεία, ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ κολουθήσῃ τὸ ἐν ταῖς Ἰονίαις Νήσοις καθιερωθὲν παράδειγμα.»

Σ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΟΛΙΒΕΡ ΤΟΥΙΣΤ

Ἐκ τῶν τοῦ Καρόλου Δίκενς.

Συγγραμ. ἰδί σελ. 691.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'

Ἐν ᾧ ἐπαγευρίσκομεν τὸν κύριον Φέιγγιν μετὰ τῆς συμμορίας αὐτοῦ.

Ἐν ᾧ ταῦτα συνέβαινον ἐν τῷ πτωχοκομείῳ, ὁ κύριος Φέιγγιν εὗρίσκετο ἐν τῷ φωλεῷ αὐτοῦ, —τῷ αὐτῷ ὁπόθεν ἡ Νάναον παρέλαβε τὸν Ὀλιβερ. Ἐκεῖ καθήμενος πρὸ τῆς καπνίζουσης θερμάστρας εἶχεν ἐπὶ τῶν γονάτων του φουσηρὸν, δι' οὗ προσηγομένως ὑπεξέκαυσε τὸ πῦρ· ἀλλ'

ἤδη ἦν βεβουλισμένος εἰς σκέψεις, ἐσταυρωμένος δ' ἔχων τὰς χεῖρας καὶ τὸ μέτωπον κεκλιμένον ἐπὶ τοῦ στήθους, παρετῆρι ἀφηρημένος τὰς ἐσκωριασμένας πυρολαβίδας.

Ὅπισθεν αὐτοῦ ὁ πονηρὸς Ἀπανωλαδιᾶς, ὁ κύρ Τσάρλυ Μπέιτς καὶ ὁ κύριος Τσίτλιγκ ἐκάθητο πρό τινος τραπέζης, παίζοντες μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ ἀφοσιώσεως οὐίστ· ὁ Ἀπανωλαδιᾶς ἔκαμνε καὶ τὸν μὶστο ἀπέναντι τῶν ἐτέρων δύο. Ἡ εὐφυῆς αὐτοῦ πάντοτε φυσιογνωμία, ἦτο εἴπερ ποτε καὶ ἄλλοτε ἐνδιαφέρουσα, ἔνεκα τῆς μεγίστης προσοχῆς ἣν κατέβαλεν εἰς τὸ παιγνίδιον, καὶ τῆς φροντίδος ἣν ἐδείκνυ, ὁσάκις παρουσιάζετο εὐκαίρια, εἰς τὸ νὰ ῥίπτῃ ἀστραπηδὸν τὸ βλέμμα εἰς τὰ χαρτιά του κυρίου Τσίτλιγκ καὶ εἰς τὸ νὰ κανονίξῃ συνετῶς τὰ ἰδικά του συμφώνως πρὸς τὰς παρατηρήσεις, ἃς ἐποίησεν ἐπὶ τῶν τοῦ γείτονός του. Ἐπειδὴ ἦτο πολὺ ψύχος, ἔφερε τὸν πῖλον ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς εἶχε συνήθειαν· διὰ τῶν ὀδόντων δὲ ἐσφιγγε πηλίνην πίπαν, ἣν ἐξήγε τοῦ στόματός του μόνον ὁσάκις ἤθελε νὰ πῆ ἀναφυκτικὸν ποτὸν ἐκ μεγάλου τινοῦ κανατιοῦ, πλήρους γλίν καὶ ὕδατος, τεθειμένου δ' ἐπὶ τῆς τραπέζης διὰ τὴν διασκέδασιν τῆς συντροφίας.

Καὶ ὁ κύρ Μπέιτς ἐπίσης προσεῖχεν εἰς τὸ παιγνίδιον του· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο φύσεως ταρταχιδεστερᾶς τῆς τοῦ ἐντίμου φίλου του, προσέτρεχε συχνότερον εἰς τὸ κανάτιον τοῦ γλίν, καὶ ἐτόλμα νὰ λέγῃ πολλοὺς ἀστεϊσμοὺς καὶ παρατηρήσεις ἀναρμόστους, οὐδόλως ἐμπρόποντας εἰς σοβαρὸν οὐιστοπαίκτην. Ὁ Ἀπανωλαδιᾶς, ἐκ τῆς συνδεούσης αὐτοὺς στενῆς φιλίας ὀρμώμενος, πλέον ἢ ἀπαξ ἐποίησεν εἰς τὸν ἀξιοτίμον σύντροφόν του τὰς δεούσας παραστάσεις, ἃς ὁ κύρ Μπέιτς ἐδέχετο ἐπιχαρίτως, περιοριζόμενος μόνον εἰς τὸ νὰ παρακαλῇ τὸν φίλον του νὰ ὑπάγῃ νὰ κουρέϊται ἢ νὰ ξύῃ κοιλιὰς. Ἡ ἐτοιμότης τῶν ἀπαντήσεων τούτων καὶ ἄλλων παραπλησίων, εὐφυῶν ἅμα καὶ ἀβροτάτων, διήγειρον εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν τὸν θαυμασμὸν τοῦ κυρίου Τσίτλιγκ. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ὁ τελευταῖος οὕτως καὶ ὁ κύρ Μπέιτς ἔχονον πάντοτε ἡ δὲ περιστάσις αὕτη ἀντὶ νὰ δυσαρεστῇ τὸν κύρ Μπέιτς, ἐφαίνετο τούναντιον ὅτι τὸν διεσκέδαζε τὰ μέγιστα· εἰς τὸ τέλος ἐκάστου παιγνιδίου ἐγέλα σφοδρότερον τοῦ συνήθους καὶ διεκρήρυττεν ὅτι καθ' ὅλον του τὸν βίον δὲν ἔλαβε τοσαύτην εὐχαρίστησιν εἰς χαρτοπαίγιον.

«Χάνομεν διπλῇ τὴν παρτίδα, εἶπεν ὁ κύριος Τσίτλιγκ, μορφάσας καὶ ἐξαγχιγὼν ἡμῖσιαν κορώναν τοῦ θυλακίου του· ποτέ μου δὲν εἶδα τύχη ἄν τὴν ἰδική σου, Τζάκ· τί το θέλεις ἂν εἶχαμεν ὠραία χαρτιά ὁ Τσάρλυ καὶ ἐγὼ, τίποτε δὲν ἠμπορέσαμε νὰ κίμωμεν.»

Ἡ παρατήρησις αὕτη, ἡ μᾶλλον ὁ παραπο-